

SLOVENKA

Glasilo slovenskega ženstva.

Zvezek 2.

V TRSTU, 15. januarija 1898.

Letnik II.

Novi šopki.

Vida.

1.

Rano vstanem, k oknu stopim,
V drugo se oziram stran:
Ljubici na okno gledam,
Predno še napoči dan.

Hodijo ljudje pod oknom,
Šepetajo si ljudje:
„Davno že je solnce vstalo,
Pa na delo še ne gre!“

Teško čakam, teško čakam,
Da se okence odpre.
„Vstani, vstani, solnce moje,
Vstani, ljubljeno deklé!“

„Solnce ni, ljudje, še vstalo,
Slep je, kdor to govori,
Le pogledjte, le pogledjte,
Okno še odprto ni!“

2.

Iz tvojih očkov šviga
Preziranje in srd,
Kogar pogledaš ž njimi,
Obsojen je na smrt.

Vso srečo vse veselje
Mi vzel je pogled tvoj,
Jetnik, vkovan v okove,
Se vijem pred teboj.

Obsojen jaz sem tudi,
Srcé mi te oči
Zadele so, da revno
Umira, krvavi.

Obešen naj, predraga,
Umrem ubogi črv,
Obesen, ako krasna,
Bo tvoja kita vrv!

Kazimir pl. Radič.

Ivje.

Oj belo, belo ivje
Kot cvetičje drobnó
Trepčeš na grmiču
Se vsiplješ raz drevó.

Kot mladi sen — ki v duši
Bolestni se rodi,
Tako se zdiš mi rahlo
Na vejah ivje, ti. *Kristina.*

Žena slabi (?) spol.

Iz življenja. Spisala M á r i c a.

Skrbela je za svoj obstanek šivaje marljivo od zore do mraka. Hitela je vbadati, meriti, primerjati, vsprejemati in oddajati dela.

Neizrečeno je bila pridna. Ko je pa ob nedeljah oblekla svojo najlepšo, elegantno, moderno obleko, je bila nepopisno dražestna.

Mladič in postareni možje so se ozirali za njo, ko se je šetala z lehkimi koraki po Corsu a žene in devojke so ji gotovo zavidale goste, črne lase, počesane tako umetno, kakor bi jo bila počesala sama češalka. In ta glavica je bila razven najhujše zime vedno odkrita, kakor je šega med tržaškimi šiviljami.

Njen gibki, vitki, polni stas v obleki po zadnjem kroji, zavidala bi vsaka aristokratinja.

Obrazek jej je bil podolgast, fin, polt bronasto temna, a izraz tega obraza je bil ljubeč, mil, dober. Oči so jej bile črne, vedno malo rdeče od prehudega napenjanja, a gledale so nedolžno, neizkušeno in udano v svet.

Lep, mičen cvet je bila Novakova Fani. Svetá ni poznala. Živela je sama sé strogo, pobožno materjo, katera je imela po pokojnem možu 12 goldinarjev pokojnine; za vse drugo je morala skrbeti Fani.

Mati je pač videla, da hčerka ugaja temu in onemu, a vedela je tudi, da ta in oni nima poštenih, dobrih namenov žnjo.

Prišel je mlad nižji uradnik, kateremu so še le jeli rasti brki ter takoj razvil svoje namene materi in hčeri.

Ugajal je prvi in drug, materi zato, ker je videla, da ima res resne namene, a hčeri, ker je znal govoriti -- po njej skromni misli -- sladko in lepo.

Imel je petinštirideset goldinarjev na mesec. Ko je pa sedel po cele popoldneve poleg nje, tedaj je z besedami delal s temi 45timi goldinarji naravnost čudeže.

Slikal jej je krasno bodočnost. Dokazoval jej je in računil ter dokazal naposled, da mu bode še preostajalo za nedeljske izlete v bližnje kraje, bodisi po železnici ali s parnikom.

In ona mu je verjela vse, verjela do novčiča v njegove račune.

Pravil jej je, da bode delala le zase in zanj ter za otroke, dejal je tiše, a ona je zardela; za druge ne bode šivala, tega Bog varuj!

Ko bi bilo dekle le malo pomislilo, prišlo bi bilo do sklepa, da ji ljubljenec obeta čudeže, kakoršnih je bil le Spasitelj sposoben, ko je z petimi hlebi nasitil toliko tisoč mož, a je ostalo potem še dvanajst košev kruha.

Ljubezen jo je preslepila in njegove sladke, nadepolne besede so jo omamile.

Nekega lepega pomladanskega jutra sta se poročila ter živila nekaj tednov v blaženosti in sreči.

Kratek čas! Kmalu je revica mlada žena izpoznala, da iz nič ne more pripraviti niti najbornejšega kosila in proti koncu meseca ni imela denarja niti za najpotrebnejše reči.

Mož pa, on je imel raznih troškov in potrebščin, katerim se ni mogel odreči, kar je izprevidela tudi ona, ko jej je razlagal kako in kaj.

Pred večerjo je moral vsaj včasih na pivo, kaditi je pa moral vsaj športske cigaretko — kadil je tako malo, le 6—7 cigaretk na dan.

Opraviti je imel v svoji službi le do dveh popoldne, potem je pa bil svoboden do družega dne in popoldnevi so bili včasih neznosno dolgočasni, da je moral h kakemu znancu ali v gostilno.

Radi prijateljev je izostal večkrat tudi po noči, oh, ti prijatelji bili so takovi lumpi! — vsklikal je večkrat z neko radostjo.

Prosil je enkrat, dvakrat predujem na plači in napravil je še tu in tam nekaj malih dolgov, za katere pa ni vedela njegova žena.

Ob letu sta dobila prvega otroka, ob drugem družega, tretjega...

Že po prvem je mlada žena uvidela, da nima s čim obleči ni sebe ni otroka ter da bode morala zopet šivati za druge.

Najprej je pričela šivati za najintimnejše znance in prijatelje, a ti znanci in prijatelji so ji pripeljali svojih znancev in ona je vsprejemala vedno rajši tudi nove čisto nepoznane klijente.

Potrebščine v družini so rastle čedalje bolj; prišel je četrti, peti otrok, a mož je imel vedno le isto plačo. Po dveh popoldne, ko se je vračal iz družbe, je poležaval na divanu, posedal v krčmi ali pri kakem znanci.

Marljiva žena je pa vbadala in vbadala, kakor prej, dokler je bila dekle in še bolj, kajti oblačiti in obuvati je morala sé svojim zaslužkom petero otrok. Po dnevu je urejevala svoje malo stanovanje, prala, gladila kuhala, odpravljala otroke in moža ter vsled tega vtegnila šivati le malo. V noči pa, ko je njen mož posedal v gostilni ali včasih že sladko spal in hreščal, je vbadala revica vbod za vbodom ali hitela drdrati sé šivalnim strojem.

Ko je popoldne bil svoboden ter ležal na zamazanem od otrok pokvarjenem divanu, dejala mu jo včasih žena tiho, boječe in milo:

— Glej, tudi danes je v listu, da se nekdo ponuja za pisarno dve ali tri ure popoldne, ne bi bil mogel tudi ti tako? —

Iz njegovega grla je prišel nek potrjevalen glas, a ležal je mirno dalje in ni si poiskal ničesa, da bi njej polajšal življenje.

V tem, ko je njen stroj včasih urno drdral, ali je njena šivanka

pridno vbadala, zajokal je kak otrok ter poprosil vode ali kruha. Odložila je tedaj delo, ustavila stroj, ustala, tekla v kuhinjo ter prinesla otroku vode, on je pa ležal na divanu, mirno gledal v strop ter kadil svoj šport.

Utrujena od preobilega dela z otroci, utrujena šivanja, pripravljanja, likanja, legala je včasih po noči prej, nego je on prihajal od prijateljev ali iz gostilne.

Vzbujal jo je tiho in počasi radi otrok ter rekel :

— Ničesa nisem večerjal ; ne bi li mogla, draga ženka, napraviti kaj v naglici ? —

In vstajala je molčé, molčé šla v kuhinjo, zanetila ogenj ter naglo pripravila kakovo malenkost.

Otroci so rastle in jeli zahajati v šolo. Bili so ubožno, a vedno čedno oblečeni. Tudi ona ni izdajala v obleki svoje revščine, a obleke so morale biti ozke kakor na dvanajstletno deklico, drugače bi bile visele na njej.

Mož je pa hodil okoli v stari zanemarjeni obleki, vse popoldneve brez dela, brez skrbi, kajti v njegovi plitvi glavi je nedostalo s časoma tudi prostora za skrbi.

Z leti se je širila njegova rast odebelel je, da je hodé sopihal, a plača, ki je bila vedno ista, zadostovala je komaj zanj.

V tem, ko se je ona vbivala z delom noč in dan ter skrbela za dom. sebe in petero otrok, posedal in ležal je on vse popoldneve.

Ko je opravil svojo malo službeno dolžnost, razlila se mu je blaženost in sreča po vsem obrazu, a prišedši domov, moral je že biti točno in strogo obed na mizi.

Ona je pa vedno molčé delala, molčé ubogala, molčé ga čestokrat gledala s pogledom, o katerem nisi vedel, ali se ji oni vedni lenuh studi, ali ga samo — pomiluje in prezira.

Kdo je kriv ?

Vsa moja sreča je šla v pustiv,

Za njó se oziram zdaj hrepenljiv,

Vprašujem globoko v svojo dušo :

Kdo pač je nje brzega bega kriv ?

„Nezgodna zvezda, pod katero si rojen“,

Potrze je moje duše odziv,

In krivi ljudjé so, mrzlo veleči :

Hvaležen bodi samó, da si živ.

Anton Medved.

Nekaj pedagogike.

Spisala Marica II.*

Povsod po svetu, kakor vidimo iz časnikov in kolikor se lahko prepičamo osebno, vlada nezadovoljnost, nesloga; ljubezen do bližnjega je pokopana, ljudje so sploh brez vseh uzorov. Da in o čuda! Današnje tužno socijalno stanje, pravijo, da je zakrivilo naše sedanje šolstvo!

Naš slavni Slomšek pravi:

„Družina in šola sestrici sta dve,
Nobena brez druge hoditi ne sme!“

Temelj vzgoji polaga družina in večji del vzgoje je v njenih rokah. Prve utise sprejema otrok v domačej hiši, in prvi utisi so neizbrisljivi. Ako je podlaga dobra, zida se igraje naprej, a domača hiša se mora vzlic dobri podlagi vedno vestno podpirati sé šolo. Kar prinese otrok dobrega v šolo seboj, to je učitelju svet, nedotakljiv zaklad, pravše glavnica, katero šola večja in večja na obrestne obresti.

Kjer pa nič ni, tam izgublja še celo cesar svoje pravo, se pravi, a če dobi tudi učitelj v šolo otroka, ki je duševno skrajno zanemarjen, vendar ne izgublja poguma, kajti prav tu ga čaka kot človekoljuba najtežja i najlepša naloga.

Najhujše je pa za učitelja - vzgojitelja, ako vidi, da stariši podirajo in rušijo njegove vspehe, zatoorej naj spregovorim tukaj nekaj o vzgoji otrok.

Vzgoja in umetnost, katera se peča z živo snovjo, s človeškim duhom in srcem; razlikovati jo moramo od izreje, katera se ozira le na razvoj telesa. Važni sta obe in hoditi morata vedno korakoma, kajti le v zdravem telesu razvijati se more zdrav duh. Vzgojitelj, naj bo oče ali mati, je umetnik in kakor se vsak umetnik ob proizvajanju svoje umetnosti ravna po gotovih vodilih, tako ima tudi vzgoja svoja vodilna načela, po kojih se je ravnati vsakemu vzgojitelju.

Prvo načelo torej pravi, da naj se otrok v z g a j a r a z u m n o, kar je pa možno le pod tem pogojem, če se ravna vzgojitelj po zakonih nravnosti, to je, da stremi pred vsem za smotrom, narediti iz otroka nravnega, značajnega človeka, kateri se zaveda svoje vrednosti kot človek — kralj stvarstva.

Nraavstveni zakoni so pa za vse ljudi, torej mora biti pametna vzgoja splošna, občna, ne pa jednostranska. Opazujmo tukaj le nekaj slučajev jednostranske vzgoje:

Tako zvanemu libertinizmu je načelo: Lasse die Welt ihren Lauf gehen. Otrok se odgaja brez načrta, kakor se baš poljubi vzgojitelju in

*) Naslanjaje se na „Encyclopädisches Handbuch der Erziehungskunde v. Dr. Linder“.

njegovemu temperamentu, ne da bi se zavedal objektivnega smotra. Zastopniki te smeri menijo namreč, da je ves bodoči človek po svojih duševnih in telesnih zmožnostih pripravljen v gojencu kot kal in vzgoja nima po njihovem drugzega dela, nego skrbeti na negativen način za razvoj te kali s tem, da jo obvaruje vsake zapreke in beganja.

Intelektualizem je jednostranska vzgoja razuma, ki se najrajši bavi z ukom, da duševno obzorje razširja kolikor možno brez ozira na čustvovanje in na značaj gojenca. On je bogat, srce pa zanemarjeno, prazno.

Napačno jo tudi, ako se človek že iz mladih nog vzgaja izključno za kak poseben stan, recimo za vojaški, duhovski, plemski itd. Tudi za določeni poklic se ne sme vzgajati otrok, ampak stan in poklic morata se pokoriti občnemu člov. blagru in splošnej človeškej omiki. Stanovski ponos razvije se v značajnem človeku itak pozneje, a če se prezgodaj goji, razvije se iz njega takozvani „Kastengeist“, ki prezira vse druge stanove razven svojega. Sicer še vlada ta duh dandanes vzlic prosvetljenemu 19. veku! Le pogledjmo si naše vojaštvo! Kedor ne nosi vojaške suknje in „sabljice prepasane“, ni človek v njegovih očeh. Pogledjmo si nekatere naše visokošolce! (Nekdo jih je nazival akademično plemstvo). Kedor ne zna latinski in ni bil akademik, ta je daleč pod njimi in blagor onemu, ki najde milost pred njimi.

Na krivem potu je tudi takozvana naturalistična vzgoja. Njeni pristaši, njim na čelu Rousseau, trdè namreč, da pride človek iz naročja narave dober in da se pokvari v človeškej družbi pod rokami kulture.

Nasprotniki pa pravijo, da človek po naravi ni to, kar bi moral biti, temveč da še-le vzgoja in kultura sploh napravi iz njega človeka. Stanje narave je stanje nasilstva, surovosti in krivice. Kant pravi: „Ali je človek po naravi dober ali zél? Ni to ni ono, kajti iz narave sploh ni moralno bitje. To postane stoprv tedaj, ko se njegov razum dvigne do pojmov dolžnosti in postave. Le to se lahko reče, da ima prvotno v sebi mamila do vseh pregreh, katerim se ogiblje, čeprav ga odvrta razum od njih.“

Imenitni angleški mislec in državnik John Stuart Mill pa pravi: „Vsa hvala, katero žanje civilizacija, umetnost in vsaka nova izumitev, je posredno grajanje narave in njene nepopolnosti, za katere izboljšanje in ugodnost mora delovati človeštvo“. Življenje je boj z naravo in kolikrat ga mora biti človek proti svoji naravi v lastnih prsah! Naturalistična vzgoja zanaša se celo na naravni razvoj človeških zmožnostij in vzdržuje se vsakega pozitivnega vplivanja na gojenca. Libertinizem, koji smo omenjali zgoraj, najčešče zabrede slednjič v njeno naročje.

Despotična vzgoja pa je nekaka dresura, ki oropa gojenca po nazoru, da je človek po naravi zél, s pomočjo nebrojnih vzgojevalnih pravil in sredstev vsake osebne svobode.

Pietistična vzgoja pa vedno in preveč povdarja pregrešnost sveta ter ovira gojenca v samostojnem mišljenju in razvoju značaja.

Ko postane tak gojenec samostojen, boji se vsake misli, da bi ž njo ne grešil, kakor učenec Ambattha v Aškercovem „Grešniku“.

Egoistična vzgoja pa oropa gojenca vsacega zanimanja za človeško družbo ter slepo skrbi za njegovo individualno srečo; imenuje se tudi praktična vzgoja in žalibog, da se večina otrok odtuja na ta način občenemu človeškemu blagru. Ni gršega pod solncem od egoista, ki gleda le na svoj — trebuh, čeprav njemu na ljubo oškoduje svojega bližnjega.

Že iz mladih nog naj se vadi otrok zavedati kakor ud vesoljnega človeštva in sicer ne samo kakor službujoči, ampak prav toliko svoboden ud, ki ima tudi svoja prava.

Vzgoja pa, katera se drži načela razumnosti, loti se vsega človeka v celoti in sicer ne kot samopašnega posameznika, ampak kakor smo že omenili zgoraj, kot uda človeške družbe. Razumen vzgojitelj skrbi za duševno naobrazbo in za vtrjevanje morale v otroškem srcu, kar je posebno važno, ker se ne ve, v kakšne položaje privede gojenca usoda, kadar postane samosvoj.

Pride še.

Na jezeri.

Po jezeri plava,
Čolniček lahnó,
V čolničku pa spava
Deklece krasnó

In sanja in sanja —
O čarnih stvaréh,
Saj to mi naznanja
Njé sladki nasmeh.

Dolski.

Podoba.

Podobico imam v oltarji svetem,
Nebeško jasen jo obseva žar:
Iz cvetja pestrega pa vence pletem,
Da vsak dan kitim z njim njen oltar.

Podoba ta je mojega dekleta,
Srcé ljubeče zánjo je oltar,
In cvetje vsaka moja pesen vneta,
S katero njo opevam in njen čar.

Mária II.

Znameniti slovanski skladatelji.*)

Piše Severin.

II.

Antonin Dvořak.

Teden dnij sem preživel leta 1891. v zlati Pragi, in te dni štejem vedno med svoje najlepše spomine. Bilo je meseca majnika, nanizali so se trije praznici — deželni patron sv. Ivan Nepomučan in Duhovo, — ter ti sami uže so nudili mnogo duševnih užitkov, a poleg tega je bila tudi deželna razstava, torej še več povoda, da so se prirejale tujim prišlecem in posetnikom na čast razne zabave. — V krasni stavbi „narodnega divadla“, katero je s slikami odičil naš rojak Jurij Šubic, je bil na 17. maja predpoludne 11. uro napovedan koncert, Dvořakov „Stabat mater“. Da tega ne smem zamuditi, je bilo gotovo. Prijaznosti slovenskega rojaka sem bil hvaležen, da mi je oskrbel sedež, kajti pri blagajnicah se je kar trlo kupcev uže več dnij poprej in ako bi ne imel te protekcije, bi najbrž ne bil dobil več ustopnice. Koncert je priredila zveza pevskih društev čeških; pevcev in pevk je bilo na odru nad tisoč; glasbeniki so bili slavnoznani, orkester narodnega gledišča, solisti pa najizbornejše moči češke opere; voditelj je bil mojster skladatelj sam, kaj čuda, da se je napolnilo gledišče do zadnjega kotička. — Bila je to prilika, da sem izpoznal Dvořaka osebno in v njegovem delu, in to delo zopet v izborni reprodukciji — gotovo prilika, hakoršnih se nudi le malo v življenju. In ko je po završenem delu občinstvo vskipelo v navdušenosti, ko so godci in pevci priredili skladatelju ovacijo in so se pred njim klonila mnoga bandera pevskih društev, ki so doslej ponosno se dvigala v ozadju pozorišča, tedaj sem tudi iz vsega srca klical „slava“, pridruživši se drugim.

„Stabat mater“ je cerkvena pesem, ki nam opisuje bolesi matere božje ob smrti Odrašenikovi. Mnogi slavni skladatelji so se ob nji navdušili in nam podali znamenita muzikalna dela. Slavljeni skladatelj Rossini je, obmolknivši nakrat z opernimi skladbami, ki so mu donesle toliko časti in imetja, zložil „Stabat mater“, ki je jako slovela. A bila je povsem posvetna skladba. Pevala se je 1842. štirinajstkrat zapored v italijanski operi v Parizu. Leta 1843. se je pevala na Dunaju brez posebnega uspeha.

Dvořak pa je podal umetniško dovršeno, cerkvenemu tekstu prikladno skladbo. Zložil jo je leta 1876-7. Najprvo je bila provedena 1880. v Pragi v dvorani na Zofijinem otoku; 1883. si je stekla v Londonu svetovno slavo. V Ljubljani jo je „Glasbena Matica“ podala v svojem koncertu

*) Korektor mi je pretvoril zadnjič v napisu „slovanske“ skladatelje v „ruske“. Ker sem žal, imel le malo prilike, izpoznavati rusko glasbo, in ker se nečem omejiti samo na to, bodi mi dovoljeno, da izvršim svoj prvotni namen. Zato pa naj se popravi napis v napominanem zmislu.

24. in 27. marca 1893. Na Dunaju je bila provedena v koncertu „Ljubiteljev glasbe“ v februariju 1888. in v odlomkih od „slovanskega pevskega društva“ 1896.

Ta skladba, obstoječa iz deset samostojnih točk, je v istini vredna svetovne slave, katero uživa. Ker je Slovencem znana, in ker se je nadejati ponovitve v primernih presledkih, tako da se njim nikdar ne odtuji, nočem o nji izgubljati besedij ter navajati oduševljene priznalice kritikov. Treba le, da ima človek srce in razum, pa ga obvlada ta skladba, ako tudi ne razume ničesar drugega o glasbi.

Umevno je, da sem želel izpoznati tudi kako Dvořakovo opero. Saj jih je zložil večje število: „Král a uhliř“, „Vanda“, „Šelma sedlak“, „Tvrde palice“, „Dimitrij“ in „Jakobin“. V operah sicer nima toliko sreče; v tem ko je njegova kamorna glasba čislana in razširjena po vsem svetu, v tem ko so njegovi oratoriji dosegali razum v ožji domovini, zlasti na Angležkem sijajne uspehe, so njegove opere ostale omejene na češki oder, in niti na tem niso v prvi vrsti. A opera je vendar le najdostopnejša in najumevnejša širšim krogom. Prihodnje leto, 1892., nam je doneslo na Dunaju glediško in glasbeno razstavo — preznamenito za Slovane, ker se je od te razširilo izpoznavanje Smetane po vseh nemških deželah — ter pri gostovanju češke opere tudi uprizoritev Dvořakovega „Dimitrija“.

„Dimitrij“ je opera, zložena na tekst češke pisateljice Marije Červinkove-Riegrove. Povzeta je iz ruske zgodovine. Po smrti Borisa Godunova se je polastil Dimitrij s pomočjo Poljakov vlade. Udova carica Marfa ga prizna, dasi ni njen sin, da bi se po njem maščevala nad Godunovci. Carica Marina, po rodu Poljakinja, pa se mu ni udala toliko iz ljubezni, kolikor iz častihlepnosti. Ko Dimitrij to sprevidi, se ji odtuji, a približa Kseniji, hčeri cara Borisa. Marina mu iz osvete razodene, da ni carskega rodu, temveč sin sužnika. A Dimitrij ji odvrne, da si je pridobil carstvo z lastno močjo. Ob jednem pa pretrga z njo vsako zvezo ter hoče, da patrijarh razreši zakon in ga poroči s Ksenijo. Dasi ga ta ljubi, se vendar ne more odločiti, da se uda sovražniku svojega rodu. Marina pred ljudstvom izjavi, da je Dimitrij sužnik-usurpator. Marfa ga vnovič prizna v sina, a s prisego tega vendar ne more potrditi, na kar ga zarotnik umori. Snov — dasi o je Schiller uporabil ter bi dramatični fragment gotovo izvršil, da ga ni prehitela smrt, — se mi za opero vendar ne zdi prikladna, dasi je sem ter tje efektna. Zato tudi najbrž ni zadovoljila skladatelja povsem, zato nam tudi ni podal dela, ki bi bilo povsem sovrstno drugim. Predstavljala se je prvič 1882. v Pragi. Zanimivo bi vsekakor bilo, ako bi ljubljansko gledališče, kjer so razna slovanska dela tako lepo uspela, seznanilo občinstvo s to ali kako drugo Dvořakovo opero. Skladatelj je toli znamenit in veljaven, da je uže samo radi tega opravičeno, da ne

ostane povsem tuj našemu odru, dasi ni baš v tej stroki najbolj znan. Morda tudi sedanji, slovanski umetnosti prijazni vodja dvorne opere dunajske d. nese kako Dvořakovo delo, kar bi bilo gotovo le pravično priznanje tega avstrijskega genija. (Dalje prih.)

Ob kolovrati.

„Oj vrti se, vrti,
Kolovrat se lehnó,
Oj vrti se, vrti,
Ne škriplji tako.

Prediva še mnogo
Tam v kašči imam,
Do polnoči komaj
Ga danes zvaljam.

In jutri že čas je,
Da nesem na vas
Martinku vso prejo,
Da tkal bo za nas.

Ah, mamica pa mi
Obljubili so,
Da platno iz preje te
Moje vse bo.

In da ga dobila
Takrat bodem v dar,
Ko ljubček moj spremil
Me bo pred altar...“

To pelo dekle je
Zvečer še plašno —
A zjutraj, že zjutraj
Je bilo mrtvo...

Dolski.

Mati Zorina.

Spisala Antonija.

Pod veliko košato hruško je sedela mati Zorina v nedeljo popoldne in premišljevala. Bilo je tako mirno in prijazno v naravi, vetrič je pihljaj tako prijetno po drevji in se poigraval s cvetjem po trati okrog, da bi se bile skoro zaprle trudne oči matere Zorine v sladko spanje, če bi jej ne bile rojile po glavi različne misli. Kako bi človek dremal, ako ima pred saboj v duhu sto in sto načrtov! In sto načrtov se je res vršilo i v glavi matere Zorine. Koliko pa je treba misliti dobri uzorni gospodinji, ako si hoče postaviti trajen spomin še pri poznih unukih. Odkar se je omožila na svoje sedanje posestvo, je vršila svojo gospodinjsko dolžnost s pravo bučelično pridnostjo. Od zore do mraka je hitela od dela do dela in povsodi je imela svoje pridne roke, zato pa si ne more očitati, da bi bila zagrešila najmanje, kar bi bilo v kvar njeni gospodinjski časti.

Z neko samozadovoljnostjo je ogledovala svoje od dela utrjene roke, ter jih obračala z jedne na drugo stran. Ob nogah jej je ležal veliki

domači pes, in njegovo zvesto oko se je zatapljalo v obraz ljubljene gospodinje. Prav kakor bi čital v duši matere Zorine, imelo je to njegovo oko izraz globokega sporazumljenja in brezmejne udanosti.

Toda mej tem, ko je zrl neprestano v lice svoje gospodinje zvesti hišni čuvaj, je zrla sem iz okna svoje kočee, soseda Rozala z nekako zavistjo ta prizor pod hruško. Dejala je sama seboj :

„Kako je vendar lepo, ako ima človek vsega zadosti kakor ondile mati Zorina! Res je, ves teden je na nogah, kakor bučela in ne privoči si počitka. A ko pride nedelja, posedi lahko z veselim srcem, ker sedi v zavesti, da je imelo njeno delo blagoslova. Toda kako je pri nas? Ves teden se trudim, da me boli duša in telo, a vse je brez uspeha in naposled ostajam revica kakoršna sem bila. Kako je ondi vse drugače! Kakor bi jim padalo z neba, vsega imajo dovolj in človek meni, da bi že zadostovalo tiščati se njihovega zidu, pa bi obogatel. Zato pa tudi rada povasujem ondi, dasi me — sama sebi povem — tare včasih malo zavist. Toda mati Zorina je dobra, rada me vidi in prav mnogo mi je že storila dobrega. Poleg tega se rada pogovarja o križih in nadlogah, katerih prav za prav ni, samo da more malce potožiti. No tudi sedaj hočem malo tja, ker je sama, in se je njen mož ki me ne more trpeti, odpeljal od doma. Vzemši dete v naročje, se je napatila k materi Zorini pod hruško, ter sedla poleg nje na nizko klop; materi Zorini pa se še sanjalo ni, kako velika izkušnja se je približala njeni dobri duši baš isti trenutek.

Dober dan boterca! nagovori jo Rozala, prav dolgo se že nisva pogovorili, kaj ko bi se danes nekoliko?

Res, res, Rozala, prav da prideš, da se kaj pomenive, saj s teboj se lahko pogovarjam in tebi tudi lahko kaj potožim

O molčite! Vi se pač nimate pritoževati. Glejte vendar kako imate lepo posestvo, vse kipi od blagostanja in to je vse delo vaših pridnih rok! In vaš mož, kako dober in blag, z vsemi ljudmi je tako prijazen, in ni kakor mój, ki ne pozna lepe besede. (Znala je, da Zorini to dobro dé.) To je nekaj vredno, prijazen mož! Kaj pa vaša jedinka, lepa vaša hčerka Tončica? Ali ni to biser, ki se dandanašnji tako težko najde. Tako pridna in blaga! Vse to imate, in po vrhu gotovo še lep kupček gotovine, katero ste si pridobili sè svojimi varčnimi rokami, in vi da bi imeli tožiti?

Materi Zorini so besede mlade sosede ugajale a zadele posebno one o hčerki Tončici, katera jej je bila nad vse draga, za katero bi bila žrtvovala celo svoje življenje.

Dobro govoriš, Rozala, toda — — — no, to moram reči: križ je, če je tudi zlat! To sem si mnogokrat mislila, in Bog mi ga je zares naložil takega. Da, to pač! Lepo posestvo, lepo, ali pa tudi več, koliko truda in skrbij stane to blagostanje? Toda tega ti ne razumeš, ker ne

izkušas — in lastna skušnja najbolja skušnja! Moj mož je res dober in prijazen, toda ima tudi svoje muhe. Moja Tončica mi je še jedino, zares jedino, kar mi dela življenje lepo, kar me bodri v vsem mojem delu. Prosim Boga, da mi jo ohrani zdravo in — lepo, kakor praviš ti. A to še ni vse, Rozala! Pomisli, Bog nas varuj nesreče, ako bi se dekle kedaj spridilo, na svetu je pač vse možno, o potem bi od žalosti umrla!

Materi Zorini so pri teh besedah solze porosile oči in kedo ve, morda bi bila tožila še dalje o izmišljenej nesreči, da ni priskakljala v istem hipu Tončica in se jej glasno smejoč obesila okoli vratu, vskliknivša:

„Oj mamica pa vže zopet tarnate in tožite sosedi Rozali svoje gorje. To je prav soseda, da pridete tu in tam k mami, sicer bi ne imeli žive duše na svetu, katerej bi tožili kako hudo se jim godi na svetu, ha, ha!

Le tilho bodi srček, ki še ne veš, kaj je življenje! Ali čemu bi to znala uže sedaj, le veseli se, dokler si mlada, pa v klet mi steci in prinesi nama stekleničico boljšega vina. Toda ne veliko, veš?!

Vem, vem, mamica!

In Tončka je odrčala kakor gazela.

Šaj ne da bi človek užival čez mero svoje življenje — je dejala mati Zorina, mej tem ko je prinašala Tončika vino in kupice — a tu in tam vendar prijetno diši, ako si ga človek privošči kapljico po truda-polnem delu.

To je res, in človek se gotovo ne pregreši, ako poželi včasih kaj čez navado. In vi teta Zorina, kako lahko bi si ga več privoščili, ker ga imate doma v svoji kleti. In vendar se mi zdi, da se vi malo menite zanj. Pomislite, da tu in tam nekoliko zdravega vinca in kak prigrizek pomlaja človeka in mu daje moči.

Prav praviš, Rozala, toda varuj se! Gospodinja mora imeti vedno bistro glavo, in naloga njena je delo in skrb. To je jedino pravo načelo in Bog mi je priča da mi je bilo sveto vselej.

Tako sta se pogovarjali mati Zorina in njena soseda, solnce je uže zahajalo, ko je odhajala Rozala z detetom na svoj dom.

Ko pa je bila mati Zorina zopet sama, obhajale so jo dokaj čudne misli. Jele so jej rojiti po glavi Rozaline besede, in mislila je sama v sebi:

Ali morda ne govori prav ta ženska? Čemu je človek na svetu, ako bi ne smel uživati sadov svojega truda? Kakor da naj bi bila gospodinja samo za delo in skrb, in bi si ne smela semtertja privoščiti kak slasten požirek ali kak grizljaj, ko ima vendar polno shrambo. Samo drugi naj bi uživali, kar pridobiva ona sé svojo varčnostjo in marljivostjo. Ne, odslej mora biti zares nekoliko drugače. Koj jutri hočem poskusiti, kako je, ako gospodinja tudi uživa.

Drugo jutro zarana se je odpeljal mož matere Zorine v oddaljeni kraj na kupčijo in mati Zorina je bila s Tončiko in posli sama doma.

Popoldne, ko je odpravila posele zopet na polje k delu in poslala Tončiko za njimi pogledat, je sedla mati Zorina za mizo, ter si privoščila merico dobrega vina in lep košček gnjati. Zeló jej je šlo v slast, zdelo se jej je, da je danes vse nekako bolje, nego drugekrati, kajti uživala je s polno zavestjo, da je sad njenega truda, in blažen smehljaj se jej je razlil po zarudelem licu. Ko je izpraznila prvo kupico dobrega šentjanževca, je dejala: — Hm, zdaj mi je začelo še-le prav dišati. Še jedna kupica se bode prilegla in pa še košček gnjati. —

Tako se je tudi zgodilo. Toda nasledki te improvizirane pojedine, bili so materi Zorini takoj za petami. Ko je še nekaj časa posedala vesela, stopala je potem počasi iz sobe proti kuhinji da ponese delavcem na polje vže pripravljeno malo južino, se jej je dozdevalo, da so jej noge nekako težke. In v kuhinji pa, ondi so jeli lonci po policah plesati neumeven ples, in vedno več in več jih je bilo pred pečjo, po policah in kotih, tako, da se je materi Zorini jelo dozdevati vse to jako čudno. Hotela je napraviti red med to neubogljivo lončeno šoro, in jela predstavljati jih sem in tja. Ko pa je dvema izmed njih pod spretnimi rokami matere Zorine zares zmanjkalo trdnih tal in se razbilo na sto koscev, tedaj je opustila mati Zorina brezvspešno delo in sedla za mizo ter zadremala.

Na polji pa so mej tem posli jeli godrnjati, ker ni bilo tako dolgo vže težko pričakovane južine in stara šaliva dekla Mica je dejala:

„Ljudje božji, danes pa je dolgo popoldne. Mislim, da so mati pozabili na nas, ali pa je ura zaostala.“

Med splošnimi priterjevalnimi — jaz tudi — jaz tudi — odtegnila se je Tončika od drugih in tekla domov da se uveri o vzroku nenavadne zamude. Približavši se domu, je bilo vse mirno, in tudi vedno marljive matere ni bilo nikjer. Kaj to pomeni? Prestrašena Tončika hiti v kuhinjo in ondi vidi ater mirno spečo ob mizi, a črepinje pobitih loncev po tleh. Sklicala je brzo s polja služkinjo, kojoj je zaupala najbolj, da jej svetuje in pomaga, kaj storiti z bolno materjo, kajti zaresno je mislila, da je ljubljena mati h kratu obolela.

V tem se je zmracilo in tudi mož matere Zorine se je vrnil s kupčijskega pota. Ko so mu sporočili, kaj se je zgodilo, se je prestrašil in takoj zopet dal napreči, da se je odpeljal v bližnje mesto po zdravniško pomoč.

Toda zdravnika dolgo ni bilo; med tem pa se je mati Zorina polagoma zopet zavedla in sramujé se, prav modro zamolčala pravi vzrok te čudne bolezni.

Ko je prišel zdravnik, je bilo vse že popolnoma dobro, in njegova pomoč nepotrebna. Prav resno se je kesala tega edinega napačnega ko-

raka, ki se jej dozdeval kakor črn madež v dobi njenega gospodinjstva in rekla je sama pri sebi:

Nikoli se ni zgodilo, a se tudi nikoli več ne zgodi. Vendar je bilo dobro tudi to, zdaj vsaj vem, da je edino prava pot v uživanju ta, po kateri sem hodila doslej, naj reče soseda Rozala kar ji drago!

Dopis s Češkega.

Koncem 1897. leta je zadela 17. decembra britka izguba ves ženski in literarni svet. Umrla je gospa Zofija Podlipska. Slavna pisateljica, izredno plemenita, fino čuteča žena, ki je predsedovala dolgo vrsto let društvu za zavetišče zapuščenih in zanemarjenih deklic.

Zofija Podlipska je bila rojena leta 1833. ter je bila sestra dobro znane pisateljice Karoline Svetle, a obe sta bili češkemu občinstvu kakor dve svitli zvezdi, boreči se prvi za žensko emancipacijo. Svoja otroška leta sta preživeli še v oni dobi, ki je bila za Česko še jako nesrečna.

Občevali sta kot dekleti v najvišjih praških krogih, kjer sta bili oni dve tako naobraženi in duhoviti deklici uprav dobro došli in ki sta ljubili svoj narod vkljub nemški vzgoji in baš to občevanje je tako do brodejno vplivalo na mladenki, da sta mogli pozneje tako uspešno delovati na narodnem polju.

Mila „Slovenka“ je odločila predal za album čeških žen, kakor sem zapazila v prvi številki letošnjega tečaja ter gotovo vem, da v ta album pride tudi Zofija Podlipska, zato vas moje vrste opozarjajo le na izgubo te veljavne češke žene.

Spisala je novel in romanov nad sto, razven tega je spisala dolgo vrsto literarnih, filozofičnih in životopisnih studij a poleg tega je še bila najsposobnejša pisateljica za mladino.

Obogatela je ta jako važni literarni del se stotino mičnih povesti, katerečitajo otroci tako nepopisno radi. In poleg vsega tega dela, kateremu se je žrtvovala do zadnjega dihajaja, je bilo vse njeno življenje ljubezen in sočustvovanje.

Bila je najljubeznivejša in najzornejša mati a pozneje oboževana babica; sočustvovala je s trpečimi, z ubogimi. pomagala bolnikom in ako je le mogla se svetom in dejanjem tudi onim, ki so zgrešili pravo pot življenja. Njena duša je bila tako polna ljubezni, da je ljubila še one, ki so v življenju storili prav malo za njo.

S kako ljubeznijo je skrbela za deklice v zavetišči!

S kakim zanimanjem je sledila njihovemu telesnemu razvijanju! Kako se je veselila, ko je videla, da se je duša teh zapuščenih otrok

odpirala k dobremu kakor roža, ki je vedno v senci, a jo mahoma obsije zlato solnce.

Kako jo je bolelo srce, ko se ni moglo včasih sprejeti v zavetišče tacega ubogega črvička!

Delo in ljubezen sta izpolnjevali njeno življenje, katero naj nam bode v vzgled, a njo ohranimo vedno v najlepšem spominu!

Vilma Sokolova.

Slovensko gledališče.

Po „Sl. Narodu“.

„Halke“ opera v štirih dejanjih, vglasbil Stanislav Moniuszko.)

Do svojega jedenintridesetega leta je moral Stanislav Moniuszko, največji operni skladatelj poljskega naroda, životariti kot reven organist Ivanove cerkve v Vilni, predno je bil poklican na svojemu znanju in svojemu talentu primerno mesto opernega kapelnika in pozneje na mesto učitelja varšavskega konservatorija. So-li tedaj slutili, da je poklican ustvariti poljsko narodno opero, da bode njegovo delo Poljakom sveto, kakor Rusom Glinkova opera „Življenje za carja“ in Čehom „Prodana nevesta“, da se bode njegova „Halke“ po štiridesetih letih predstavljala na oddaljenih odrih in da bode kedaj tako na dušeno vsprejeta, kakor sinoči na našem odru?

Uzrok velike popularnosti „Halke“ mej Poljaki je že snov dejanja in način njega obdelovanja. Libreto pač ni vzgleden; to je novelistična pripovedka, v kateri se prav malo godi. V štirih dejanjih — posameznih — se slika nesreča devojke, katere ljubezen je bila izdana in ki je vsled tega zblaznela. Pri poroki nje bivšega ljubimca iz cerkve doneči pobožni napevi jo še jedenkrat obude k zavesti in blagoslavlja nezvestnika se sama usmrti. Dejanje je preprosto in — kar je posebno naglašati — tudi zunanji arangement prizorov je vzet iz narodnega življenja; vse ima specifično poljski kolorit in vsled tega je, primerno uglasbeno, moralo to delo postati narodna opera.

In Stanislavu Moniuszku se je v polni meri posrečilo, zložiti za to delo pravo glasbo, dasi ni bil novotar in ni na absolutnih muzikalnih tleh ustvaril nič novega. Delal je s tem, kar je imela njegova doba, s sredstvi, z aparatom in v oblika, katere je spoznal pri svojih učiteljih, organistu Freyerju v Varšavi in Rüngenhagenu v Berlinu, in kateri so vladali v operah po Weeberju. Glasba nemških kapelnikov je nanj uplivala zlasti v formalnem oziru, v melodičnem oziru je tu in tam uplivala italijanska glasba. Dokazov za to je dobiti koj v overturi in v duetu

mej Janušem in Halko. Moniuszko pa je bil prefin umetnik, da bi se bil udal maniri rečenih smerij, samo spretne uredbe; zaokroženosti form se je naučil pri Nemcih, vzlet in lepe črte melodike pa od Italijanov. Oboje je bilo potrebno, da je v svojem času mogel svoje skladbe prirediti glede dališču primerno. Da pa jim zagotovi večno življenje v n a r o d u, zato je bilo treba nekaj več. Da je Moniuszko pogodil, v tem tiči njegova znamenitost. Moniuszko je vzel v svojo opero narodno pesem in nje mej ljudstvom živeče forme, on je narodno formo preobrazil v umetniško, a jej vendar ohranil narodni značaj, on je poljski kolorit libreta potenciral z narodnim značajem svojih napevov in svojih ritem in ga tako povzdignil do popolnega sijaja. Poljski značaji v poljskem miliea-u pojo poljske speve.

Ne vsi in ne vedno. V prvi vrsti so taki zbóri in partija Halke. Kdo ve, če ne namenoma — da se narod pokaže kot nasprotje bolj kozmopolitičnih plemenitašev. Prav tu je Moniuszko podal najlepše skladbe; šumečo polonezo, lepe zборе kmetov in karakteristični zbor s spremljevanjem orgelj v cerkvi, poetična Halkina pesem v prvem dejanju, nje veliki ariji, Jontkova arija z melanholičnim spremljevanjem dudle, to so točke, katere še dolgo ne izgube svoje življenske moči. Večina ostalih točk, zlasti ensembli, ima pač vsa že prej rečena dobra svojstva, a niso prav poljsko narodna, tako veliki duet v prvem dejanju in veliki ensemble v zadnjem dejanju, vse pa je zajeto iz bogatega studenca liriške nadarjenosti.

Predstava tega plemenitega dela na našem odru je bila dostojna. Okolnost, da se je gospod F e d y c z k o w s k i zelo trudil, da bi prišlo to delo njegovega slavnega rojaka do popolne veljave, ne samo na ta način, da je izvršil svojo partijo, ampak, da je tudi z veliko ljubeznijo in požrtvovalnostjo sodeloval pri uprizoritvi, ter okolnost, da je bila gdéna Š e v č i k o v a izredno srečna interpretinja Halke, to je odločilo popolni uspeh opere. Halka gdč. Ševčikove je bila kaj poetična; stopnjevanje od pretužne zamišljenosti do izbruha srditosti pred cerkvijo je bilo jako lepo; v liriških pasajah je gdč. Ševčikova pela ognjevito in z vzletom ter sploh vzgledno. Toplo priznanje gre tudi g. R a s k o v i č u. Njegova mala indispozicija se je le neznatno opazila; pel je lepo in plemenito zlasti veliko arijo v zadnjem dejanju. Tudi gdč. H o r v a t o v a in g. N o l l i sta dobro izvršila svoji nalogi. Zbor bode moral še neke negotovosti premagati, da se prelepa opera pri prihodnji predstavi pokaže v vsem svojem sijaji, da bode res predstava slavnostna, saj se slavi z njo štiridesetletnica rojstva Halke.

Da je imel dirigent g. B e n i š e k zopet jako srečen dan, ni treba še posebe omenjati, ker ima sploh samo srečne dni.

Iz Poljske, osobito iz Lvova in Varšave je dospelo mnogo brzozavnih pozdravov, katere je občinstvo sprejemalo s klici; „Živeli Poljaki!“ —

K. Hoffmeister.

Tuje gorjé.

Osem let je bil star, ko mu je umrl oče.

Hitro se je odpeljal iz mesta, kjer je obiskoval ljudsko šofo v rojstno vas, da bi še jedenkrat videl svojega očeta . . .

Čez par dni se je zopet vračal v mesto. — Sneg je naletaval in huda burja je brila, ko se je peljal dobro zaviti v kožuh na poštnem vozu v pusto mesto.

Pri neki gostilni so se vstavili. Prisedli so štirje možje. Predno je pognal postiljon konja, se je obrnil k njemu ter ga vprašal :

„Te li zebe?“

„Ne.“

„Revček!“ je dejal svojim štirim sopotnikom, „včeraj so mu pokopali očeta.“

„Res?“

„A?“

„Vem.“

„U-u“, je zazehal četrti; eden ga je pogledal, drugi se še ozrli niso po njem . . .

A njemu je vstrepetalo srcé . . .

Ivanov.

Književnost in umetnost.

„Boj za pravico“. Družba sv. Mohora je podala v letošnjih Večernicah kriminalno povest. Te so v Slovencih še redke, v Nemcih pa zelo priljubljene. Veliki množici izvestno one izredno ugajajo, ker dražijo čitateljevo radovednost. Zanimivo, zapleteno in presenetljivo dejanje, to je njih prvi pogoj, — vse drugo, kar se nam v povestih zdi važno in tehtno, pride pri njih v drugo vrsto. Zato tudi ne uživajo pri istinito izobraženih nobenega posebnega ugleda. Ako torej s tem milejšim merilom sodimo Milovršnikovo povest, reči moramo, da se je pisatelju izredno posrecila. Dogodki vzbujajo in čim dalje povekšavajo čitateljevo zanimanje, a tudi značaji so pogojeni večinoma jako dobro in izvedeni dosledno, sem ter tje se nam zde pač nekoliko pretirani, a nikjer niso neverojetni. Vsekako bi torej v toliko bili povsem zadovoljni s pisateljem, da nima jedne velike hibe: to je njegov jezik. Ta je tako trd in grčav, da je groza. Konstrukcije so dostikrat povsem napačne; glagol stavlja redno na konec stavka; stavke same pretrgava in zveržuje v perijode, kar vse nasprotuje svojstvu slovenščine. Poleg tega kar mrgoli germanizmov. Pričel sem si jih zazna-

movati pri čitanju, a kmalu uvidel, da bi bilo to premično delo. Utis je ta, da je pisatelj Nemeč, ki se je še-le priučil slovenščine, ne da bi prodril duh jezika, ali Slovenec, ki živi med Nemci, ne čita nič slovenskega ter je tako pozabil uže svojstva materinščine. Omenimo naj v izgled le par najbolj kosmatih: na I. strani „dá se lahko misliti“ (es lässt sich leicht denken) mesto lahko si mislimo; str. 1. „ali so imele kaplje pomeniti“ (hatten zu bedeuten) mesto: naj li pomenijo? — str. 19. „ga postaviti v slabo luč“ (in ein schlechtes Licht stellen) mesto: očrniti. Slovenec tudi ne služi „pri boljših ljudeh“ (bessere Leute) temveč pri veljavnejših ali uglednejših (str. 1.). — Smelo trdim, da je v jezikovnem oziru to jedna najslabših knjig kar jih poznam. Kaj takega se pač ne sme več pripetiti, ako je družbi kaj na ugledu naše materinščine. *F. Göstl.*

Mladost. Pred mano leži ličen zvezek — ravno izšla I št. novega lista „Mladost“. Okusno risane, svetlo sive platnice mu dajo že na zunanje prijetno lice. A diči ga tudi krasna slika ruskega velikana Vereščagina. Sploh je vsa oblika jako krasna. Vsebina mu je hrvatsko-slovenska a med sodelovalci čitam tudi imena prve vrste.

Vsebina I. zvezka je ta: Okovi (Ivanov). U jutro i na večer (Milvoj Javand). Césarine (Catulle Mendés). Marijana (Toma Kobor). Prosjakinja (Vasilij W. Vereščagin). Vasilij Vereščagin (Guido Jeny). O novejši slovenski literaturi (Fran Vidic) O magičnim svojstvima duše (dr. Gustav Gaj). Listak.

Program „Mladosti“ je jako raznovrsten, naj navedem tu le nekoliko iz njegovega „vabila na naročbo“: Pošto će se „Mladost“ baviti oko pitanja modernog života, neće pustiti s vida znanstveno nastojanje oko upoznanja istine čovječje duše i njenih kulturnih odnošaja prema prirodi i prema društvu. U nas se do sada u tom pogledu vrlo malo radilo, vrlo malo . . . Naša će biti skrb, da osvježimo zračiste, zadimljeno i zamračeno nemarom i neznanjem.

Osobito ćemo pažnju posvetiti toli važnom i zanimivom pitanju oko naravi i društvenog položaja žene. U nijednoj stvari možda ne ima toliko presuda i protunaravnih nevažjatih nazora, kao što u pogledu potreba ženske naravi, dapače o toj naravi malo ko što pravo znade — to se to vidi po društvenom životu. Do sada se u kulturnom radu obaziralo na njih malo ili nikako, već se samo nastojalo, kako tako da ih se pokori stanju, što ga one nijesu stvorile. Pozvali smo za to i spisateljice, da progovore i one u nas; žene same neka govore o svojoj stvari.

Pozivamo ovim sve ljubitelje lijepe knjige i prijatelje istine, te prave i neovisne umjetnosti, da nas podupru u našem nastojanju, podupirući naš list. Osobito se obraćamo na hrvatske i srpske žene, koje će u nas naći čtivo prema svojim interesima i duševnu hranu, koja će im kriepiti i razbistriti pojmove, da spoznaju stanje svoje.

Da se prokrči put slobodnoj misli, da se osježe narodne sile, tomu je skrajnije vrijeme. Ako „Mladost“ to postigne, izvršila je prvu svoju zadaću“.

Naročnina stane za četrt leta 2 gld. Posamezne številke 40 novč. Izhaja 2krat na mesec. Naročnino sprejema vsaka knjigarna, ali direktno upravništvo „Mladosti“ Dunaj IX. Türkenstrasse 23. II. II. 19.

Danica.

Tavčarjeve povesti. II. V Ljubljani 1897. Romantični gradovi — stoječi na strmem skalovju ali zelenem otoku sredi penečih valov — s strmimi strehami, stolpiči in z visokimi portali — iz katerih pričakujemo vsak čas — tropo vitezov, z balkonom, na katerem si hlade kontese, baronice in grofice svoje srčne bolečine, z vrtovi, v kojih grmičju prepevajo slavci svoje zaljubljene pesmi — na polu razpale in zapuščene razvaline s čudnimi prebivalci in originali; — gorske, zakotne vasice z divjimi revolucionarci; — skrivnostni samostanski koridori in tajinstveni samostanski vrtovi, polni vzdihov, želj in hrepenenja pobožnih nun; — razkošne dvorane kakega guvernerja ali velikaša, v katerih se blišče nebrojni biseri in se šopiri veliko bogastvo; — prijazne idile z leseno hišico v švicarskem slogu na kakem holmu, obdano od košatega drevja itd. — to so scenerije Tavčarjevih povestij, ki so zbrane v drugem zvezku.

In po teh krajih bivajo domišljavi plemenitaši, zaljubljene kontese, blazirani na pol nori kavalirji z originalnimi lastnostmi, čudaki-samotarji itd. itd.

Čitatelju se dozdeva, kakor da se je mahoma preselil za par desetletij, da celo za par stoletij nazaj v minolo dobo ali kakor da gleda „ostanek iz srednjega veka, ki so ga pozabili mimo hiteči časi...“ Vse mu je nenavadno, kraji, ljudje, vse, vse... nekaj tujega, čudovitega veje okoli nas, ko čitamo te povesti, in zdi se nam, da mi ne sodimo med te ljudi. Ne, ti ljudje so drugačni, nego smo mi, in vsi, ki so okoli nas, ti ljudje so morda živeli nekdanj, sedaj jih ni več. Tako čudno, nenavadno je vse, kar čitamo v teh povestih, a obdano je z nekim veličastnim, častitim čarom — in vendar moramo reči, da nam povesti prijajo, da ne ostanejo brez vpliva na čitatelja!

Drugi zvezek nam podaja osmero novel, novelet in slik Tavčarjevih: „Otok in Struga“, „V Karlovcu“, „Valovi življenja“, „In vendar!“, „Tat“, „Gospod Ciril“, „Čez osem let“, „Soror Pia“. Vsaki teh slik in novel je jasno pritisnen pečat Tavčarjeve muze; v vseh veje tisti romantični duh, ki je v naši literaturi le Tavčarju last.

Tavčar je romantik v pravem pomenu besede. On ljubi fantastične scenerije, nenavadne značaje, izredne dogodke. Njegova fantazija je živahna, nemirna, bujna in Tavčar ji ni stavil nikakih mej, temveč ji je puščal svobodno pot, ji sledil s strahom in občudovanjem ter slikal verno

in vestno vse, kar mu je pokazala. In naslikal nam je svoje mične povesti.

Realnega življenja ni smeti iskati v teh povestih. Jedro, motiv je sicer iz realnega življenja, a pisatelj ga je opremil in obdal s tako bojno fantazijo in s tako čudovitim čarom, da je izginil v romantičnem kostumu ves realizem, tako da ga niti več poznati ni!

Da bi nam danes, v dobi realističnega slovstva, pisal kdo v tem genru, bi se mu brezdvomno smejali in ga obsojali, in smejali bi se mu bili menda tudi nekdanj; — a *Tavčarju* so se divili nekdanj in divimo se mu tudi danes, to je dokaz, da je tudi v težavnem romantičnem genru, ki lahko vsak hip postane smešen, mojster, ki je izborno pogodil miljeje in značaje sujetom, ki si jih je izvolil. Tavčar je romantik, ki se je resno posvetil tej smeri in dosegel najlepše vspehe, kakoršnih bi ne dosegel nikdo drugo.

Tavčarjev jezik se tako lepo zlaga z vsebino povestij; njegove krasne pripodobe naravnih dogodkov in slik z raznimi momenti v človeškem življenju, njegove sentence in refleksije in njegovi krepki izrazi — vse je nekako potreben kolorit in aparat k vsebini povestij. Snov zase in jezik zase bi ne naredila pravega utisa, a v skupni harmoniji vplivata uprav čudovito na čitatelja.

Skoro vsaka novela se začneja s „prologom“ v katerem se razvije pred nami pozorišče, potem pa sledi povest sama. To je skoro stalna oblika Tavčarjevih spisov.

Povesti, katere nam podaje drugi zvezek, sicer niso dovršeni literarni umotvori; marsikatera ima znatne tehnične hibe in v nekotih se pretirava sentimentalnost in romantika, a v celoti ugajajo, mičejo in zanimajo. Zde se nam kakor eksotične cvetke romantičnega vshoda v mrzlem in rezkem podnebjū našega materijalističnega in realističnega časa.

O Tavčarju-pisatelju bi se dale pisati dolge razprave in studije, ker ima povsem samostojne in markantne znake med slovenskimi pisatelji. A to pot naj zadoščajo te splošne opazke. Slovensko ženstvo pa naj marljivo seže po Tavčarijevih zbranih spisih, ki bodo zlasti mladini, gledajoči svet še v rožnatem svitu, dobrodošlo čtivo. *Fr. Vidic.*

Ženský svět. Uredovan po spretni redaktorici *T e r e z i N o v a k o v i* izhaja v Pragi ženski češki list: *Ženský svět*. List ima mnogo sotrudnic, med kojimi tudi najznamenitejše češke pisateljice ter prinaša obilo važnih stvari osobito o delovanji ženskih.

Izhaja 5. in 20. vsacega meseca ter stane za vse leto 3 gld. 50 nvč. Slovenke, ki znajo češki, naj bi čitale ta list!

Slovensko ruski slovar. Zvezek I. A. B. C. Ta slovensko-ruski diferencijalni slovar piše profesor A. Suvorov, ki biva sedaj v Trstu. Izšel je I. zvezek, ki se prodaja po 10 nvč. v knjigarni Raffaellijevi na borsnem trgu v Trstu.

R A Z N O.

Slovenkam. Vsaki zavedni Slovenki priporočamo prav toplo, da širi v svojem krogu naš edini slovenski ženski list da pridobiva naročnic, ki naj ne samo plačujejo, ampak list tudi čitajo.

Vedno še moram gledati, kako so naše deve, osobito učiteljice, naročene na nemške liste, katerih večina nima nobene vrednosti. Plačujejo po dva tri takih listov ali borih treh goldinarjev za „Slovenko“ jim je škoda.

V tem, ko se po vsej Sloveniji glasi: Svoji k svojim, smo gledé listov, osobito med ženstvom še tako na slabem! Vprašaj, govori kaj o naših najboljših nekdanjih in sedanjih pisateljic — to jim je španska vas; govori o našem najnovejšem literarnem — hvala Bogu prestalem — boji, nimajo one nikakega pojma.

Slovenke, zavedite se vendar enkrat! Mesto onih nemških novel, ki so vse po enem kopitu — da rabim prav slovensko frazo — čitajte slovenske leposlovne liste! Svoje glasilo „Slovenko“, „Dom in Svet“, „Slov. svet“, a ve inteligentne, ki hočete veljati za naobražene, naročite se in čitajte „Zvon“ naš najstarejši in do sedaj najboljši leposlovni list! Pod „Zvonovo“ zastavo so se zbirali do sedaj vsi najboljši slovenski pisatelji in tudi sedaj prinaša „Zvon“ le zrele leposlovne spise, ocene in znanstvene razprave. Kako žalostno se moram nasmehnuti, ko mi ta in ona odgovarja takó nezmislno, da ne rečem neumno, ko jo vprašujem ima li „Slovenko“, ima li „Zvon“!

„Slovenka“ je primerna za vse naše ženstvo; za manj in bolj naobražene; vsaka slovenska žena in dekle dobi v njej kaj za se; ako v eni številki, pa v drugi, tretji itd.

Naobražene inteligentne Slovenke pa, ki hočejo biti à jour naše literature, ne smejo reči, da nimajo „Zvona“; za učitelje in učiteljice je sedaj cena celó znižana na 4 gld. Koncem leta imamo pa knjigo, da smo jo lahko veseli!

Rožuljubka. Dne 30. decembra je umrla odločna ljubljanska rodoljubkinja, g. Iva Gutnikova. Pokojnica je bila od svojih dekliških let pa do svoje prezgodnje smrti zares požrtvovalno delavna za narodno stvar. Kot lepo, navdušeno dekle je večkrat nastopila kot igralka v starem deželnem gledališču, bila je članica mnogih narodnih društev, podpirala prav znatno domačo književnost in časnikarstvo, zlasti pa je neumorno delovala za gmotni prospeh družbe sv. Cirila in Metoda, kateri je bila dolgo vrsto let vzorno delavna odbornica. Gospa Gutnikova je bila duhovita, jako naobražena, zlasti pa srčno preblaga slovenska žena. Bodi ji zato časten spomin! — Daljše poročilo prihodnjic.

Zofija Podlipska Obče čislana češka pisateljica, Zofija Podlipska, je

umrla 20. decembra m. l. v Pragi. Vse življenje blage pokojnice je bilo — tako piše „Ženský svět“ — vzvišena pesem ljubezni, dela in oduševljenja.

Skladatelj Bendl. Vse češko, glasbo tako ljubeče občinstvo, je pretresla žalostna vest o smrti skladatelja Bendla, ki je bil obče priljubljen in katerega so imenovali slavčka češke dežele.

Stanislav Moniuszko. (Po „Slov. Narodu“.) K premijeri njegove opere „Halka“. — Poljski skladatelj Stanislav Moniuszko, čegar najbolj poznana opera „Halka“ se je pela 30. decembra min. leta na slovenskem gledališču, se je rodil dne 5. maja 1819. v Ubielu na posestvu svojega očeta, blizu gubernijalnega mesta Minsk. Ko so se njegovi roditelji leta 1827. preselili v Varšavo, je študiral mladi Stanislav glasbo pri dirigentu Avgustu Freyerju. Deset let pozneje, ko je izvršil gimnazijske izpite, je odšel v Berlin, kjer je nadaljeval svoje muzikalne študije pri ravnatelju pevske akademije, Rünghenagenu.

Služboval je potem več let v Vilni kot zasebni učitelj glasbe in organist pri cerkvi sv. Janeza. Že tu se je začel baviti s komponiranjem in pričeni z neznatnimi, priprostimi popevkami se je vzpenjal vedno više in se mu je spopolnila oblika ter je podal že v tej dobi nekatera prav dovršena dela, kakor „Sześć spiewników domowych“, kantati „Milde“ i „Wundyny“, Ouverturno „Bajke“, več maš in nabožnih pesmij itd.

Kmalu pa se je bil lotil tudi gledališke glasbe ter pričel z dvema operetama „Jdeal“ in „Loterya“ ter napisal več oper: „Karmoniol“, „Nowy Don Kiszot“, „Nocleg v Apeninah“, „Żolta Szlafmyca“, „Woda cudowna“, „Sielanka“, „Betly“. Izmej teh je bila „Halka“ prvotno v dveh dejanjih. Pozneje pa jo je razširil na štiri dejanja in vposlal partituro ravnateljstvu varšavskih gledališč.

Ravno na novega leta dan 1858. se je pela „Halka“ prvokrat v Varšavi in si pridobila priznavanje vseh po svoji priprosti svežosti in originalnosti. Pela se je potem v Peterburgu, v Pragi, v Moskvi, v Krakovu, Lvovu in v Poznaniu, ter našla celo pot na nekatera nemška gledališča v času, ko se slovanska umetnost še ni vpoštevala tako, kakor se je začela vpoštevati v naših dneh.

Nenavadni uspeh Moniuszkovega dela napotil je ravnateljstvo varšavskih gledališč, da je ponudilo srečnemu skladatelju mesto kapelnika pri varšavski operi. Še isto leto se je preselil Moniuszko s svojo rodbino v Varšavo, kjer je bil nekoliko let pozneje imenovan profesorjem harmonije in kompozicije na tamošnjem konservatoriju.

Zdaj šele je začel razvijati Moniuszko vsestransko skladateljsko delavnost. Iz te dobe je jednodejanska lična opera „Flis“ (napisana ob začasnem bivanju v Parizu), „Hrabina“, „Verbum nobile“, „Straszny dwór“, „Paria“ in „Beata“; dalje kantata „Widma“, jedno izmej najglobejših stvorjenj Moniuszka, katero je začel še v Vilni, in „Sonety Krymskie“ za

zbor in orkester ter razna druga dela, mej njimi tudi glasba k „Hamletu“.

Umrl je Moniusko v Varšavi dne 4. junija 1872

Razna njegova dela so se predstavljala z manjšim ali večjim uspehom, najdalje pa se je ohranila poleg njegovih najboljših del ravno „Halka“, katere štiridesetletnica se bode praznovala na novega leta dan na raznih poljskih gledališčih, v Pragi pa je že 30 let priljubljena, stalna repertoorna opera narodnega gledališča, kar pač najbolje priča o njeni istiniti muzikalni vrednosti.

Sarajevska „Nada“ je donesla v božični prilogi posnetek slike naše slovenske umetnice, Iv. Kobilčeve: „Čašica kave“, ki nam kaže izborno in karakteristično sliko zadovoljne in srečne stare mamice.

Častnim doktorjem filozofske fakultete na monakovskem vseučilišču je bila voljena princeza Elizabeta bavarska, ki je pred kratkim izdala potopisno delo in ki slovi tudi kot dobra poznavateljica botanike.

Vseučiliške vesti o ženskih. Gdč. Danici v tolažbo in veselje — da uvidi, da vendarle ni vse tako grozno črno in žalostno, kakor toži ona v svojem spisu — blagovolite javiti: Ženski medicinski institut v Peterburgu šteje 165 slušateljic. — Na berlinskem vseučilišču je upisanih nad 200 slušateljic v raznih strokah. — V Avstriji so ženstvu od letos sem dostopni filozofski nauki na vseučiliščih. — V Bosni sta državno nastavljeni zdravnici v Mostaru in Dolnji Tuzli ter imata veliko prakse. Lani je lečila prva 829 — druga 686 bolnikov. Marsikateri možki kolega je zato zavida in ne brez uzroka. Sedaj pa je razpisano zopet novo službeno mesto za zdravnico v Bosni s sistemizirano plačo, ki preseza ono možkih. — Na kliniki profesorja Leydena na berlinskem vseučilišču je nastavljena kot praktikantinja avstrijska zdravnica. To je prvi slučaj, da je v Nemčiji na sistemiziranem vseučiliškem službenem mestu imenovana ženska. — Tudi na Kitajskem prodira emancipacija. Li-Hung-Čang je imenoval zdravnico Hu-king-le v svojo dvorno, telesno zdravnico. Ona je kristijanica in je dovršila v Ameriki svoje nauke.

Z veseljem bilježim te vesti, katere sem zadnje dni zasledil po raznih listih. Kedar se mi zopet napolni torbica bilježk, pa podam zopet gdč. Danici nov dokaz, dokaz, da ženstvo vendarle ne živi v tako grozoviti sužnosti, kakor si ona domišljuje. Odkritosrčen pristaš vem prizadevanja, da si pridobi jednakopravnost z možkimi, a odločen nasprotnik pretiravanja, bodisi na tej ali oni strani.

M. f. s. t.

Kaj je slava! Pred nekolikimi leti — piše pariški „Figaro“ — so položili čestitelji na glavo slavnega španskega pesnika Zorille venec iz čistega zlata. Ubogi pesnik, čegar dela so prinesla imprezarijem na milijone dobička, ni še videl nikdar toliko zlata, kolikor ga je bilo v onem vencu. — Zorilla je umrl, umrl od glada, kajti doznalo se je, da je zastavil pred smrtjo vse svoje dragocenosti, vse vrednosti, celo masivni zlati venec.

Vodstvo zastavnice javlja sedaj, da se bodo vse te dragocenosti prodajale na javni dražbi, in kakor se vidi ne bode manjkalo zlatarjev, ki bodo želeli kupiti oni venec, da bi ga potem — zlili. Madridski listi so radi tega ogorčeni po vsej pravici in delajo na to, da bi vlada kupila zadnje znake slavnega pesnika.

D O M A .

Zakaj venejo cvetice po zimi. Čestokrat opazujemo, da cvetke, katere gojimo v sobi, mahoma uvenejo. To prihaja od tod, da je dotični lonec preblizo okna. Mrzli zrak, ki prihaja skozi okno od spodaj — in nekaj ga prihaja, naj bo še tako zaprto — ohlaja cvetlični lonec takó, da korenike ne morejo več vsprejemati vode. Cvetice same so pa na takem zraku, čegar temperatura dopušča, da se razširja, one uporabljajo vso vodo, a korenike ne morejo jim pošiljati druge, ker je ne sprejemajo. Denite torej cvetke kolikor možno daleč od okna, ali pa denite manjše lonce v večje, med oba pa nekaj mahu.

Stekleni biseri. Iz staromodnih del, katera so se nekdam delala iz čeških steklenih biserov, nareja se prav lahko mičen nakit za božična drevesca.

Biseri se nanizajo na tenko žico in zvijejo vsakovrstne podobe. Tako se na pr. naredé iz rdečih, plavih in zelenih steklenih biserov venci, številke ali črke. Z belimi, zlatimi ali srebrnimi se naredé ledeni kapniki, ako se žica ovije okoli kazalca, da nastane takov spiralen kapnik.

Pristno platno se spozna, ako se je opere z vodo in z mijlom ter posuši na zraku. Ako je v tkanini pavola, ostane blago nabrano, nagubano, če pa je samo pristno platno, ostane gladko.

Da tinta ne splesni, vrzi vanjo nageljnov žebliček. Zgoščeni tinti prilij kisa, da bo zopet dobra.

Kako se zabrani, da ne zgori mnogo voščene sveče. Sredstvo jako jednostavno je: vzame se kositerni mali lije iz „puničine“ kuhinje ter se povezne na svečo takó, da pride stenj iz cevi. Ako se prižge stenj, varuje mali liječek, da se vosek ne segreje in vsled tega ne topi. Porabi se ga torej le toliko, kolikor ga potrebuje goreči stenj. Za par krajcarjev se dobi gotovo tudi pri vsakem kleparji takih kositarjevih c. vi.

P o p r a v e k .

V pesmi „Novi šopki“ so se v zadnji številki vrinile sledeče neljube tiskarske pomote: 2. pesen, 7. kitica: Hiti kot veren (nam. rever). — 2. pesem 8. kitica: Potoček in šepet dreves (nam. še pet).